

INHOUDSTAFEL

WOORD VOORAF	v
LIJST VAN AFKORTINGEN	vii
1. INLEIDENDE BESCHOUWINGEN	1
1.1. Energie in België	1
1.1.1. Algemeen	1
1.1.2. Energie in Vlaanderen	1
1.2. Doelstellingen van het energiebeleid	1
1.3. Een wijzigende keuze van beleidsinstrumenten: de globale trend van liberalisering en privatisering van de energiesector	3
1.4. Wat is energierecht ? Afbakening van de studie	3
2. HET INSTITUTIONELE KADER: REGELGEVENDE BEVOEGDHEDEN INZAKE ENERGIE	5
2.1. Inleiding	5
2.2. De Europese Gemeenschappen	5
2.2.1. De Europese Gemeenschap	6
2.2.2. De Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie	8
2.3. België: de bevoegdheidsverdeling inzake energie tussen de federale en gewestelijke overheden	9
2.3.1. Inleiding	9
2.3.2. De bevoegdheden inzake energie	9
A. Inleiding	9
a) Situatie 1980	10
b) Situatie vanaf 1988	11
B. Federale uitzonderingen op de gewestelijke energiebevoegdheid	12
a) Nationaal uitrustingsprogramma in de elektriciteitssector en het indicatief programma van de productiemiddelen	12
b) Kernbrandstofcyclus	13
c) Grote infrastructuren voor de stockering van energie	14
d) Vervoer van energie	14
e) Productie van energie	15
• Definitie	15
• Productie van elektriciteit	16
f) Tarieven	17
C. Gewestelijke energiebevoegdheden	17
a) Gewestelijke aspecten van de energie	17
b) Elektriciteit	17
c) Aardgas	17
• Inleiding	17
• Historiek	18
• Wet van 12 april 1965	18

	• Samenloop tussen de BWHI (versie 1988) en de wet van 12 april 1965	19
	• Evolutie van het begrip distributie	20
	• Synthese	21
	• Blijvende onzekerheid	21
d)	Aanwending van mijngas en van gas afkomstig van hoogovens	22
e)	Netten van warmtevoorziening op afstand	22
f)	Valorisatie van steenbergen	22
g)	Nieuwe energiebronnen met uitzondering van deze die verband houden met de kernenergie	22
h)	Terugwinning van energie door de nijverheid en andere gebruikers	23
i)	Rationeel energiegebruik	23
D.	Federale energiebevoegdheden	23
E.	Overlegverplichting	23
F.	Informatieverplichting	24
G.	Andere relevante beleidsdomeinen uit de BWHI	24
a)	Inleiding	24
b)	Economische en Monetaire Unie	24
c)	Mededinging	25
d)	Arbeidsveiligheid	25
e)	Openbare wegenis	26
f)	Energiebevoegdheden en lokale besturen	27
	• Inleiding	27
	• Wettelijke grondslag	27
	• Verbod op het verenigen van gemeenten	27
	• Intercommunales	28
3.	AARDGAS	29
3.1.	Internationale verplichtingen van de GATT en het Verdrag inzake het Energiehandvest	29
3.1.1.	Inleiding: het recht van de GATT en het VEH	29
3.1.2.	Bepalingen van de GATT en het VEH met relevantie voor de Belgische aardgassector	30
A.	Handel in aardgas	30
a)	De toepassing van GATT	30
b)	Meest-Begunstigde-Natie-Behandeling (MFN)	31
c)	Nationale Behandeling (NT)	31
d)	Kwantitatieve beperkingen	32
B.	Doorvoer van aardgas	32
a)	Doorvoer van aardgas onder GATT	32
b)	Doorvoer van aardgas onder het VEH	33
	• Definitie van doorvoer	33
	• Vrijheid van doorvoer	33
	• Geschillenbeslechting inzake doorvoer	34

C.	Met de handel verband houdende investeringsmaatregelen (TRIM's)	34
D.	Bevordering en bescherming van buitenlandse investeringen	35
	a) Pre-vestiging	35
	b) Post-vestiging	36
E.	Transparantie van wetgeving en reglementering inzake aardgas	37
F.	Sub-nationale overheden, bestuursrechtelijke overheden, overheidsbedrijven, bedrijven met een bevoorrechte status	37
G.	Geschillenbeslechting	40
3.2.	Europees recht	41
3.2.1.	Inleiding	41
3.2.2.	Primair Europees recht	41
A.	Aardgasbedrijven en artikel 86 E.G.-Verdrag	41
	a) Artikel 86(1) E.G.-Verdrag	41
	b) Artikel 86(2) E.G.-Verdrag	42
	c) Artikel 86(2)-rechtspraak van het Hof van Justitie	43
B.	Aardgasbedrijven en de Europese mededingingsregels	47
	a) Artikel 82 E.G.-Verdrag	47
	b) Artikel 81 E.G.-Verdrag	49
	c) Artikelen 87-88 E.G.-Verdrag	50
	d) Verordening 4064/89 betreffende de concentratiecontrole	51
C.	Aardgasbedrijven en het vrij verkeer van goederen	51
	a) Artikelen 28-30 E.G.-Verdrag	51
	b) Verhouding tussen artikelen 28-31 en artikel 86(2) E.G.-Verdrag	52
D.	Aardgasbedrijven en het vrij verkeer van diensten	54
3.2.3.	Secundair Europees recht	54
A.	Inleiding: de noodzaak voor regulering	54
B.	De Eerste Fase-Richtlijnen: Prijsdoorzichtigheid, Doorvoer en Aardgaswinning	55
	a) De Prijsdoorzichtigheidsrichtlijn	55
	b) De Doorvoerrichtlijn	56
	c) Prospectie, exploratie en productie van koolwaterstoffen	57
C.	De Tweede Fase-richtlijn: de Aardgasrichtlijn	58
	a) Inleiding	58
	b) Algemene regels voor de organisatie van de sector (artikelen 3-5)	59
	c) Transmissie, opslag en LNG (artikelen 6-8) en distributie (artikelen 9-11)	61
	d) Scheiding en transparantie van rekeningen (artikelen 12-13)	62
	e) Toegang tot het systeem (artikelen 14-23)	62
	f) Afwijkingsbepalingen (artikelen 24-26)	66
3.3.	Federaal en Vlaams recht	67
3.3.1.	Inleiding	67

3.3.2.	De organisatie van de aardgasmarkt in België	68
A.	Het federale kader: opslag en vervoer van aardgas	68
a)	Ondergrondse opslag van aardgas: de wet van 18 juli 1975	68
b)	Bovengrondse opslag en vervoer van aardgas: de gewijzigde wet van 12 april 1965	68
•	Het oorspronkelijke systeem van de wet van 12 april 1965	68
•	De wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de gasmarkt en het fiscaal statuut van de elektriciteitsproducenten	70
B.	Het Vlaamse kader: de distributie van aardgas	81
a)	De wettelijke grondslag inzake gasdistributie	81
b)	De wet van 17 januari 1938	82
c)	Evaluatie	83
d)	Het voorontwerp van decreet betreffende de organisatie van de aardgasmarkt	83
3.3.3.	Bijzondere stedenbouwkundige voorschriften inzake gasleidingen	84
3.3.4.	Veiligheidsvoorschriften en aansprakelijkheid voor leidingbreuk	84
A.	De veiligheid van werken in de nabijheid van gasdistributieleidingen	84
B.	De veiligheidsverplichting bij gasvervoer	85
a)	Het toepassingsgebied ratione materiae	85
b)	Het toepassingsgebied ratione personae	85
•	Diegenen die niet erkend zijn als uitbater van bouwwerken van openbaar nut	86
•	Diegenen die wel erkend zijn als uitbater van bouwwerken van openbaar nut	86
c)	De uitvoering van het Informatie-K.B.	87
•	Het verschil tussen erkende uitbaters en niet-erkende uitbaters	87
•	De gevolgen van het Informatie-K.B.	87
C.	De gemeenrechtelijke aansprakelijkheid voor gasleidingbreuk	87
D.	De strafrechtelijke aansprakelijkheid bij gasvervoerleidingen	88
E.	De overeenkomst BVVO – FIGAS	89
3.3.5.	Sociale wetgeving inzake aardgasvoorziening	90
4.	ELEKTRICITEIT	91
4.1.	Internationaal recht	91
4.2.	Europees recht	91
4.2.1.	Verwijzing	91
4.2.2.	De Doorvoerrichtlijn	91
4.2.3.	De Elektriciteitsrichtlijn	91
A.	Vrijheid van vestiging van producenten (artikelen 4-6 Elektriciteitsrichtlijn)	92
B.	Onafhankelijk beheer van het transmissienet (artikelen 7 tot en met 9 Elektriciteitsrichtlijn)	92

C.	Toegang tot het net (artikelen 17 tot en met 19 Elektriciteitsrichtlijn)	93
D.	Stranded costs (artikel 24 Elektriciteitsrichtlijn)	93
E.	Verplichtingen van openbare dienst, boekhoudkundige scheiding en transparantie en reguleringsmechanisme	94
4.2.4.	Het voorstel voor een richtlijn betreffende de bevordering van groene elektriciteit binnen de interne elektriciteitsmarkt	94
4.3.	Federaal en gewestelijk recht	94
4.3.1.	De organisatie van de elektriciteitsmarkt in België	94
A.	Het federale kader: de productie en het vervoer van elektriciteit	94
a)	Het oorspronkelijke kader: de wet van 25 maart 1925	94
b)	Het nieuwe kader: de wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt (de Elektriciteitswet)	96
	• Algemeen	96
	• Productie (artikelen 3 tot en met 7)	97
	• Beheer van het transmissienet (artikelen 8 tot en met 14)	99
	• Toegang tot het transmissienet, directe lijnen en invoer (artikelen 15 tot en met 19)	100
	• Tarifiering, verplichtingen van openbare dienst en boekhouding (artikelen 20 tot en met 22)	103
	• Ondernemingen met een sterke positie op de Belgische elektriciteitsmarkt (artikel 33)	104
	• Reguleringsinstanties	105
	• Opheffing van Nationaal Comité voor de Energie (artikel 34)	112
c)	De uitvoering van de Elektriciteitswet: het beheer van het transmissienet	112
B.	Fiscale bepalingen met betrekking tot de elektriciteitssector	113
C.	Het gewestelijke kader: de distributie van elektriciteit en inschakeling van groene stroom	114
a)	Begrippen	114
b)	Distributienetbeheerder (artikelen 3 tot en met 10 Elektriciteitsdecreet)	115
c)	Toegang tot het distributienet (artikelen 11 tot en met 16 Elektriciteitsdecreet)	116
d)	Leveringsvergunningen (artikel 17 Elektriciteitsdecreet)	117
e)	Toelatingen (artikel 18 Elektriciteitsdecreet)	117
f)	Verplichtingen van openbare dienst en de oprichting van een Energiefonds (artikelen 19 en 20 Elektriciteitsdecreet)	117
g)	Systeem van groene stroomcertificaten en de oprichting van een Fonds voor hernieuwbare energiebronnen (artikelen 21 tot en met 25 Elektriciteitsdecreet)	118
h)	Reguleringsinstantie (artikelen 27 tot en met 35 Elektriciteitsdecreet)	119
i)	Sancties	120

j)	De wet van 10 maart 1925 in het licht van de nieuwe wetgeving	120
•	De wet van 10 maart 1925 in het licht van de Elektriciteitswet van 29 april 1999	120
•	De wet van 1925 en het Elektriciteitsdecreet	122
4.3.2.	Bijzondere stedenbouwkundige voorschriften inzake elektriciteitslijnen	123
4.3.3.	Veiligheidsvoorschriften en aansprakelijkheid voor leidingbreuk	123
A.	De veiligheidsverplichting inzake elektriciteit	123
B.	De burgerrechtelijke aansprakelijkheid	123
C.	De strafrechtelijke aansprakelijkheid	125
D.	De overeenkomst BVVO – CETS	125
4.3.4.	Sociale wetgeving inzake elektriciteitsvoorziening	126
A.	De noodzaak van sociale maatregelen	126
B.	De beschermende maatregelen	126
a)	Het toepassingsgebied van het recht op minimumlevering voor elektriciteit, gas en water	127
b)	De uitwerking	127
•	De beperking van de levering van elektriciteit tot het wettelijk minimum	128
•	De stopzetting en hervatting van de (minimum)levering van elektriciteit, gas en water	129
c)	De samenstelling en de werking van de lokale adviescommissie	129
d)	Het dragen van de kosten	130
e)	De waarde van de adviezen	131
C.	De rol van het Controlecomité voor de Elektriciteit en het Gas	131
5.	PETROLEUM	133
5.1.	Inleiding	133
5.2.	Internationaal recht	133
5.2.1.	Toegang tot petroleumbronnen: prospectie, exploratie en productie	133
A.	Territoriale soevereiniteit	133
B.	Extra-territoriale soevereine rechten	133
C.	Artikel 18 VEH	134
D.	Offshore-installaties	135
5.2.2.	Transport	135
A.	Per schip	135
B.	Per pijpleiding	137
C.	Over de weg, per spoor en via de binnenwateren	137
5.2.3.	Internationale handel in petroleumproducten	138
A.	Kartelvorming: OPEC	138
B.	GATT en VEH	138
C.	Energiebeurzen	138
5.2.4.	Voorzieningszekerheid	139

5.3.	Europees recht	140
5.3.1.	Primair Europees recht	140
A.	Vrij verkeer van petroleum	140
a)	Artikel 25 E.G.-Verdrag	141
b)	Artikelen 28, 29 en 30 E.G.-Verdrag	141
B.	Vrij verkeer van diensten	145
C.	Artikel 31 E.G.-Verdrag	145
D.	Artikel 81 en 82 E.G.-Verdrag	146
E.	Artikel 87 en 88 E.G.-Verdrag	147
F.	Artikel 90 E.G.-Verdrag	147
5.3.2.	Secundair Europees recht	148
A.	De prospectie, de exploratie en de productie van petroleum	148
B.	Voorzieningszekerheid	150
C.	Transparantie van aardolieprijzen en -kosten	152
D.	Investeringsprojecten van communautair belang	153
E.	Fiscale bepalingen	153
F.	Handel met derde landen	155
5.4.	Federaal en gewestelijk recht	155
5.4.1.	Bevoegdheidsverdeling	155
5.4.2.	De Belgische petroleumsector	156
5.4.3.	Prospectie, exploratie, productie	157
A.	Op het Belgisch grondgebied	157
B.	Buiten het Belgisch grondgebied	158
C.	Offshore installaties	161
5.4.4.	Transport	161
A.	Per schip	161
B.	Per pijpleiding	163
5.4.5.	Voorzieningszekerheid	164
5.4.6.	Prijsbeleid	164
5.4.7.	Fiscale en para-fiscale heffingen	165
A.	Accijnzen	165
B.	De bijdrage op energie	166
6.	STEENKOOL	168
6.1.	Inleiding	168
6.2.	Internationaal recht	168
6.3.	Europees recht	168
6.4.	Federaal en gewestelijk recht	169
6.4.1.	Inleiding	169
6.4.2.	Bevoegdheid	169
6.4.3.	Vlaamse Gewest	169
6.4.4.	Waalse Gewest	172
6.4.5.	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	172
7.	NUCLEAIRE ENERGIE	173
7.1.	Inleiding	173
7.2.	Internationaal recht	173

7.2.1.	IAEA, NEA en ICRP	173
7.2.2.	Externe bescherming van nucleair materiaal en veiligheidsmaatregelen inzake kerninstallaties, gebruikte nucleaire splijtstof en radioactief afval	174
A.	Verdrag inzake externe beveiliging van nucleair materiaal	174
B.	Verdrag inzake nucleaire veiligheid	175
C.	Verdrag inzake de veiligheid bij het beheer van gebruikte nucleaire splijtstof en radioactief afval	175
7.2.3.	Kennisgeving en bijstand in geval van nucleair ongeval	176
A.	Verdrag inzake de vroegtijdige kennisgeving van een nucleair ongeval	176
B.	Verdrag inzake de verlening van bijstand in het geval van een nucleair ongeval of een calamiteit met radioactieve stoffen	178
7.2.4.	Aansprakelijkheid voor schade ten gevolge van kernongevallen	179
7.2.5.	Verdrag inzake het energiehandvest	181
7.2.6.	Vervoer en verwijdering van nucleair afval	181
A.	Vervoer van nucleair afval en materialen	181
B.	Verwijdering van nucleair afval	181
7.3.	Europees recht	183
7.3.1.	Primair Europees recht	183
7.3.2.	Secundair Europees recht	185
A.	Stralingsbescherming	185
B.	Uitwisselen tussen de lidstaten van informatie en informeren van de bevolking bij stralingsgevaar	188
C.	Radioactieve besmetting van levensmiddelen, diervoeders en landbouwproducten	189
D.	Overbrenging van radioactieve stoffen en afvalstoffen	190
a)	Overbrenging van radioactieve stoffen	190
b)	Overbrenging van radioactieve afvalstoffen	192
E.	Veiligheidscontrole	193
7.4.	Federaal recht	194
7.4.1.	Inleiding	194
7.4.2.	Bevoegdheid	194
7.4.3.	De Belgische kernenergiesector	195
7.4.4.	Stralingsbescherming	196
7.4.5.	Veiligheid van de staat op het gebied van kernenergie	198
7.4.6.	Wettelijke aansprakelijkheid op het gebied van de kernenergie	198
7.4.7.	Radioactieve behandeling en besmetting van levensmiddelen, diervoeders en landbouwproducten	200
7.4.8.	Radioactief afval	201
7.4.9.	Overbrenging van radioactieve stoffen en afvalstoffen	201
7.4.10.	Veiligheidscontrole	201
8.	ENERGIE EN MILIEU	203
8.1.	Inleiding	203
8.2.	Internationaal recht	204

8.2.1.	Het Verdrag inzake het Energiehandvest en het Protocol betreffende energie-efficiëntie en daarmee samenhangende milieuaspecten	204
A.	Artikel 19 Verdrag inzake het Energiehandvest	205
B.	Protocol betreffende energie-efficiëntie en daarmee samenhangende milieuaspecten	206
8.2.2.	Lucht, ozon en klimaat	207
A.	Inleiding	207
B.	Luchtverontreiniging	208
C.	Aantasting van de ozonlaag	209
D.	Klimaatverandering	209
8.2.3.	Milieu-effecten- en veiligheidsrapportering	213
A.	Milieu-effectenrapportering (MER)	213
B.	Veiligheidsrapportering (VR)	216
8.3.	Europees recht	216
8.3.1.	Primair Europees recht	216
A.	Inleiding	216
B.	Milieu en energie	218
C.	Energie en milieu	219
D.	Het integratiebeginsel	219
8.3.2.	Secundair Europees recht	220
A.	Lucht-, ozon- en klimaatproblematiek	220
a)	Luchtverontreiniging	220
b)	Aantasting van ozonlaag	224
c)	Klimaatverandering	224
	• Joint Action	224
	• Strategie voor de reductie van CO ₂ -emissies door nieuwe personenwagens	226
B.	Milieu-effecten- en veiligheidsrapportering	227
a)	Milieu-effectenrapportering (MER)	227
b)	Veiligheidsrapportering (VR)	229
C.	Hernieuwbare energiebronnen	230
a)	Begripsomschrijving	230
b)	Organisatie van de Europese hernieuwbare energiesector	231
c)	Het Witboek "Hernieuwbare energiebronnen"	231
d)	De hernieuwbare energiebronnen	232
	• Wind- en waterkrachtenergie	232
	• Bio-energie	233
	• Zonne-energie	234
	• Andere	234
e)	Elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen en de interne markt	234
	• Inleiding	234
	• Voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bevordering binnen de interne elektriciteitsmarkt van elektriciteit die is opgewekt uit hernieuwbare energiebronnen	236

D.	Energie-efficiëntie	241
E.	Steunmaatregelen	244
	a) Kaderprogramma voor acties in de energiesector (1998-2002)	244
	b) Vijfde kaderprogramma voor activiteiten op het gebied van onderzoek, technologische ontwikkeling en demonstratie (1998-2002)	245
F.	Warmtekrachtkoppeling	246
G.	CO ₂ /energietaks	247
8.4.	Federaal en gewestelijk recht	248
8.4.1.	Inleiding	248
	A. Milieu en energie	248
	B. Energie en milieu	251
	C. Het integratiebeginsel	253
8.4.2.	Lucht, ozon, klimaat	254
	A. Inleiding	254
	B. Luchtverontreiniging	255
	C. Aantasting van de ozonlaag	257
	D. Klimaatverandering	257
8.4.3.	Milieueffecten- en veiligheidsrapportering	259
	A. Inleiding	259
	B. Milieueffectenrapportering (MER)	260
	a) Het Vlaamse Gewest	260
	b) De zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België	262
	C. Veiligheidsrapportering (VR)	265
	a) Het Vlaamse Gewest	265
	b) De zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België	266
8.4.4.	Ruimtelijke ordening en stedenbouw	266
	A. Inleiding	266
	a) Het Vlaamse Gewest	266
	b) Het Waalse en Brussels Hoofdstedelijk Gewest	270
	c) De zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België	270
	B. De energiesector en het ruimtelijke ordenings- en stedenbouwrecht	271
	a) Infrastructuurwerken	271
	• Het Vlaamse Gewest	271
	• De zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België	273
	b) Wind- en waterkrachtenergie	273
	• Het Vlaamse Gewest	273
	• De zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België	277
8.4.5.	De milieuvergunning	280
	A. Algemeen	280
	a) Het Vlaamse Gewest	280
	b) Het Waalse en Brussels Hoofdstedelijk Gewest	281
	c) De zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België	281

B.	De energiesector en de milieuvergunning	282
a)	Het Vlaamse Gewest	282
b)	De zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België	283
8.4.6.	Hernieuwbare energiebronnen	284
A.	Begripsomschrijving	284
B.	Organisatie van de Vlaamse hernieuwbare energiesector	284
C.	Wind- en waterkrachtenergie	285
D.	Bio-energie	286
E.	Afvalstoffen	286
F.	Mestverwerking	287
G.	Toegang van groene stroom tot het net	288
8.4.7.	Energie-efficiëntie en rationeel energiegebruik	290
8.4.8.	Bodemsanering en bescherming van het grondwater	292
8.4.9.	CO ₂ /energietaks	293
8.4.10.	Steunmaatregelen	295
A.	Milieu- en energiesubsidies	295
a)	Het Vlaamse Gewest	295
b)	Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	296
c)	Het Waalse Gewest	297
B.	Verhoogde investeringsaftrek	298
BESLUIT	301
LITERATUUR	305
BIJLAGE	311
Enkele nuttige website-adressen	311